

Az innováció értelmezése a turizmusbiztonság területén – különös tekintettel az oktatás és a kutatás területére

Bevezetés

A biztonság kérdésköre a 2001. szeptember 11-i terrorcselekményeket követően nemcsak helyi, hanem globális, iparági szinten is egyre nagyobb figyelmet kap. A turizmusipar működésének sérülékenységét fokozó terrorizmus napjainkban is aktuális problémaként van jelen.

Egy-egy negatív esemény jelentős gazdasági, vendégforgalmi visszaesést, átrendeződést idézhet elő a turisztikai célterületeken, ezért is különösen fontos a desztinációk biztonságának garantálása. A biztonságra való igény a turisták részéről is egyértelműen megmutatkozik, a Turisztikai Világszervezet (World Tourism Organization, UNWTO) felmérése alapján a biztonság az első három, turistaforgalmat befolyásoló tényező között szerepel.¹

A turizmusbiztonság megteremtése – beleértve a negatív eseményekre való felkészülést, helyzetkezelést és válaszadást, valamint a helyreállítást – mind kínálati, mind keresleti oldalon tudatos előkészületet és összehangolt együttműködést kíván meg a piaci és állami szereplők részéről. A szereplők közötti kooperáció kulcsfontosságú szereppel bír, melynek újszerű megközelítése a turizmusbiztonság növeléséhez és fenntartásához járul hozzá. Az együttműködés sikerességének feltétele a hatékony működés feltételeinek, mint például a folyamatok átláthatóságának megteremtése.

Jelen tanulmány fő célkitűzése, hogy betekintést nyújtson a turizmusbiztonság értelmezésének különböző aspektusaiba, továbbá az innováció és

---

¹ Unwto, 2016

a turizmusbiztonság lehetséges kapcsolódási pontjaiba, az „quintuple helix” modell mint innovációs keretrendszer alkalmazási lehetőségein keresztül, különös tekintettel az oktatási térre.

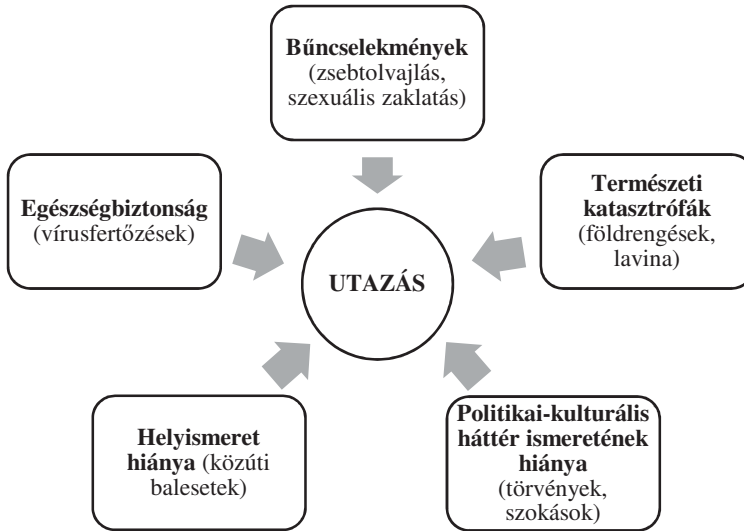
Turizmus és biztonság – lehetséges megközelítések

Az elmúlt évtized terrorcselekményei, valamint a média erősödő szerepe miatt a turizmusbiztonság szó hallatán az első asszociációs elem valószínűleg a terrorizmus az utazók körében, azonban a jelenség értelmezése túlmutat ezen. A turisták utazási döntéseiket az utazás során felmerülő lehetséges rizikótényezők mérlegelését követően hozzák meg, melyeket Mansfeld és Pizam öt csoportban különít el.²

A szerzőpáros a turisták közbiztonságát fenyegető bűncselekmények, egészségbiztonságát fenyegető fertőzések mellett a természeti katasztrófák, a helyismeret hiánya, valamint politikai-kulturális tájékozatlanság okozta fenyegetettségekre hívja fel a figyelmet.

---

² A Nemzeti Köszolgálati Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem együttműködésében, a KÖFOP támogatásával létrejött „Turizmusbiztonság és versenyképesség” Műhely (kutatásvezető: Michalkó Gábor) megjelenés előtt álló tanulmánykötetében a szerzők a turizmusbiztonság öt szektorát különítik el, úgymint: közbiztonság (1), egészségbiztonság (2), fogyasztásbiztonság (3), műszaki biztonság (4), eligazodásbiztonság (5).

1. számú ábra

Az utazások során felmerülő fenyegetettség csoportosítása³

A szerzőpáros kategorizálása egy általános keretként szolgál a turisztikai utazásokat fenyegető kockázatok tekintetében; a turizmus különböző fajtái azonban természetesen eltéréseket mutathatnak, egyes kockázati elemek domináns jelleggel bírnak (például síturizmus – balesetek). A fenti csoportosítás a turizmusbiztonságot veszélyeztető és egyben a turisták személyes biztonságát fenyegető kockázatok fizikai nézőpontból közelíti meg, illetve a keresleti oldal (turisták) szemszögéből vizsgálja a fenyegetettségeket. Érdeemes azonban megemlíteni, hogy a fizikai kockázat mellett felmerülnek pénzügyi, társadalmi, pszichológiai tényezők is^{4 5}, melyek szintén hatással vannak az utazási döntésekre.

³ Saját szerkesztés (Mansfeld-Pizam, 2006, pp.139-141. nyomán)

⁴ Karl-Schmude, 2017

⁵ Yang-Nair, 2014

A turizmusbiztonság és az innováció kapcsolatrendszere

A turizmus világgazdaságban betöltött szerepe vitathatatlan, 2016-ban a világpiacon az export 7%-át, a GDP 10%-át tette ki.⁶ Az előző fejezetben említett fenyegetettségek, kockázatok és bekövetkezett katasztrófák azonban az ágazat működésében rövidebb-hosszabb időtávon változásokat, átrendeződéseket idézhetnek elő (például turistaforgalom visszaesése, célpiacok elvesztése, infrastruktúra összeomlása).

A biztonság és a védelem garantálása éppen a fentiek miatt stratégiai fontosságú a desztinációk, szolgáltatók számára, mely a turizmusipart új kihívások elé állítja. A szektor helyzetét tovább nehezítik a szolgáltatás-specifikus tulajdonságok (változékonyság, szétválaszthatatlanság, tárolhatatlanság és megfoghatatlanság).^{7 8} A turisztikai ágazatot fenyegető kockázatokból eredő kihívások és a szektor szereplői részéről jelentkező biztonság-specifikus elvárások egy innovatív szemlélet kidolgozására ösztönzik az ágazati érintetteket a turizmusbiztonság területén.

Az innováció fogalmát Joseph A. Schumpeter (1883-1950) Nobel-díjas osztrák közgazdász vezette be a közgazdaságtanba (1939); tőle származik a legrégebbi értelmezés, miszerint a „*gazdasági életben a dolgok másképpen való csinálásának bármely formája az innováció*” fogalmába tartozik. Schumpeter felfogása minden további innovációval foglalkozó elmélet kiindulópontjának tekinthető.

Az innováció a gazdaság minden területén versenyelőnyt jelent, ennek megfelelően a turizmusban is egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az újítási folyamatok, az új technológiák, az innovatív eljárások. A turisták egy desztináció biztonságosságát széles spektrumban képesek értelmezni, ennek megértéséhez és a turizmusbiztonság megteremtéséhez egyrészt új szemléletre van szükség – a dolgokat másképpen kell megközelíteni, mint ahogy

---

⁶ Unwto, 2017

⁷ Vargo-Lusch, 2004

⁸ Lovelock-Wirtz, 2011

eddig jellemző volt⁹, másrészt széleskörű összefogás és kreativitás szükséges ahhoz, hogy egy turisztikai célterületet minden szempontból biztonságosnak érezzék.

A turisztikai vállalkozások innovációs tevékenységét nagyban segítheti, ha kapcsolatot tartanak fent kutatási, felsőoktatási, illetve akadémiai intézményekkel, az ilyen irányú együttműködések elősegítésében a kormányoknak, önkormányzatoknak is egyre nagyobb szerep jut. Etzkowitz és Leydesdorff úgynevezett „triple helix” modellje szerint e három intézménytípus (*állam – vállalat – egyetem*) együttműködésének szorossága és intenzitása határozza meg, hogyan alakul egy régió vagy ágazat innovációs rendszerének dinamikája.

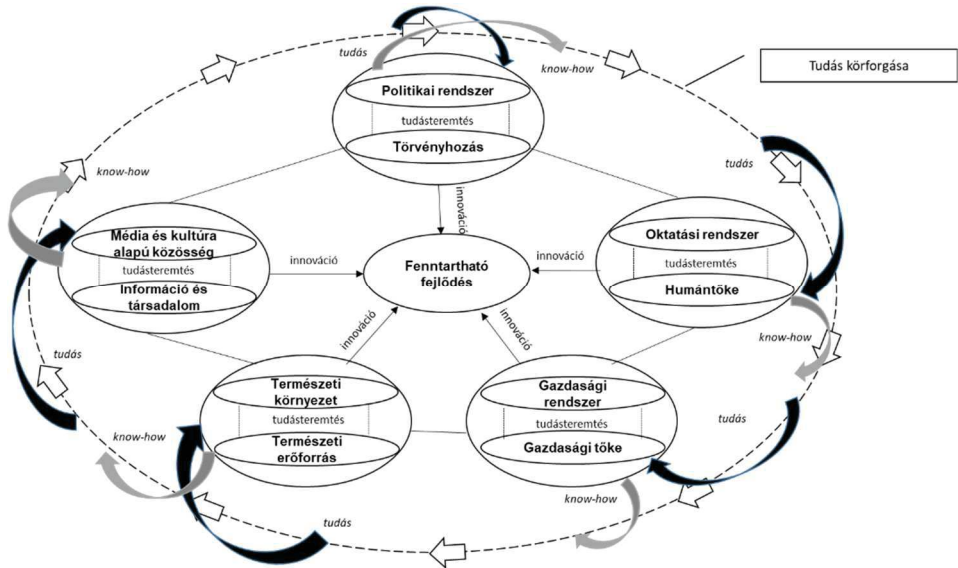
A „triple helix” modell széleskörű alkalmazása során felmerült egy negyedik helix (spirál) létezése. Carayannis és Campbell 2012-ben megalkották a „quadruple helix” modellt, ahol negyedik helix-ként a *média és kultúraalapú közösségi tér*, valamint a *civil társadalom közege* jelenik meg. Ezzel világossá válik, hogy a társadalom és a közösségek tagjai kapcsolódnak az üzleti, technikai, szolgáltatási, tudományos területhez, így az egyetem–szolgáltatóipar–kormányzat összefüggés rendszerébe a civil- és közszféra is bekapcsolódik. Ez a megközelítés a turizmusiparra könnyen adaptálható.

A négyes helix modell továbbgondolása adta a lehetőséget az ötödik spirál (quintuple helix) megszületésének.¹⁰ Ettől kezdve a szakirodalom megkülönbözteti a társadalom és a gazdaság *természeti környezetét*: az ökológiai szemléletet, amely a természeti környezet, a társadalmi környezet és a gazdasági fejlődés egységes megközelítését javasolja annak érdekében, hogy fenntartható módon történjen a gazdasági, társadalmi átalakulás, vagy a változások kezelése. A fenntarthatóság kérdése a turisztikai fejlesztések és a biztonság megteremtése esetében is kulcstényező.

---

⁹ Schumpeter, 1939

¹⁰ Carayannis et al., 2012

2. számú ábra

A „quintuple helix” modell¹¹

A helix modellek olyan értelmezési felületek, melyek egyben folyamat-modellek is, területileg szinte mindenhol alkalmazhatóak. A fejlesztések lehetnek ágazati vagy földrajzi megközelítésűek, a modelleket ezért tartjuk alkalmasnak a turizmusbiztonság innovatív megközelítésére.

Az ötös helix modell megértése és alkalmazása segít abban, hogy ennek a nagyon összetett és turisztikai trendeket és fogyasztói szokásokat formáló jelenségnek – a turizmusbiztonságnak – a kiépítése sikeres legyen.

A turisták biztonsággal kapcsolatos elvárásainak kialakításában a kínálati oldal szereplőinek a meghatározása és az együttműködésük minősége kiemelten fontos. Tulajdonképpen az ötös helix modell bemutatja a szereplőket, hiszen a turizmusbiztonság megteremtésében az államnak (önkormányzatoknak, rendőrségnek, katasztrófavédelemnek, a turizmus állami

¹¹ Forrás: Saját szerkesztés CARAYANNIS, et al. 2012:18 nyomán

szervezeteinek, fogyasztóvédelemnek stb.), a kínálati oldal vállalkozásainak (turisztikai szolgáltatók, közlekedési vállalatok stb.), az oktatási-kutatási tér szereplőinek (egyetemek, szakképző intézmények, kutatóintézetek stb.), a médiának és a helyi közösségeknek (civil szervezetek, kamarák stb.), valamint a fenntartható gondolkodásnak van szerepe. A szereplők közötti együttműködés minőségét szinte minden esetben az új megoldások keresése határozza meg, melyet a turizmusban bekövetkező újszerű és változatos (negatív) események, katasztrófák indukálnak. Ezt az új szemléletet innovációnak tekinthetjük, hiszen a szereplők és a problémák változatosága kreativitást követel, melyet az ötödik helix értelmében a fenntarthatóság jegyében kell megvalósítani.

A modell gyakorlati alkalmazása

Az előző fejezetben ismertetett, innovációs folyamatokat bemutató helix modellek nemcsak a szerzők, de már az olvasó számára is egyértelműsítik a modellek alkalmazhatóságának létjogosultságát a turizmusbiztonság területén. A következő részben a gyakorlati megvalósítás lépései kerülnek bemutatásra az oktatási-kutatási tér megújításának vizsgálatán keresztül.

Új oktatási-kutatási tér létrehozása a turizmusbiztonság megértése és létrehozása érdekében

A szerzők alapfeltételezése szerint a jelenleg elérhető turisztikai képzések, kutatások nem foglalkoznak kellő mélységben a turizmus biztonsági kérdéseivel. Michalkó Gábor professzor munkásságának¹² ¹³ köszönhető, hogy a biztonság témája megjelent a hazai turisztikai szakirodalomban és egyre szélesebb együttműködési kapcsolatrendszer kiépítése kezdődött meg a hazai szinten új kutatási területnek számító turizmusbiztonsággal összefüggésben. A rendészettudományban is leginkább a terrorizmussal

---

¹² Michalkó, 1996

¹³ Michalkó, 2002

azonosítják a turizmusbiztonságot, azonban a Mansfeld és Pizam által azonosított rizikótényezők arra világítanak rá, hogy a jelenséget nem lehet csak közgazdasági vagy rendészettudományi megközelítésben feltárni, hanem szükséges a holisztikus, transzdiszciplináris gondolkodás.

2015-ben a Pannon Egyetem Nagykanizsai Kampuszán született meg az elhatározás, miszerint a turizmusbiztonság újszerű és érdemi feltárása részterületnek számít hazai szinten, így több szereplő bevonásával elkezdődött az együttműködés. Ennek eredményeképpen három egyetem (Pannon Egyetem, Nemzeti Közszoigálati Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem), négy tudományos társaság, illetve kutatóközpont (Rendőrség Tudományos Tanácsa, Magyar Rendészettudományi Társaság, MTA Veszprémi Területi Bizottság Kommunikáció Munkabizottsága, MTA CSFK Földrajztudományi Intézet) valamint a turizmus legfontosabb állami szervezete (Magyar Turisztikai Ügynökség) megkezdte azt a közös munkát, aminek köszönhetően a turizmusbiztonság területeit, jellemzőit és fejlesztési lehetőségeit új megközelítésben kutatják.

Eredmények

A közös munka első eredményei között említendő a partnerek által már két alkalommal szervezett nemzetközi konferencia, mely nyolcszáz oldallal bővítette a hazai turizmusbiztonság szakirodalmát (a konferenciaanyagok letölthetők az uni-pen.hu oldalon), továbbá 2018 őszén elkészül egy hiánypótló könyv is. Az eddig felhalmozott ismeretek megalapozzák azt, hogy a turizmusbiztonság holisztikus megközelítése specializációként megjelenjen az egyetemi oktatásban, továbbképzésekben is. A turizmusbiztonság meghatározott érintettjeinek (turisták és turisztikai szolgáltatók) bevonásával (kérdőíves lekérdés és interjúk formájában) további mérési lehetőségek körvonalazódnak, melynek eredményei új turisztikai termékek és szolgáltatások létrehozását segítené elő, továbbá az országimázs és -marketing újragondolását is előirányozhatja.

Hogyan igazolják a fent leírtak az új innovációs megközelítés (ötödik helix) jelenlétét ebben a konkrét példában? Fontos volt felismerni, hogy a

hagyományos tudományterületi megközelítéssel nem lehet a témát teljesen feltárni, ehhez transzdiszciplináris megközelítés szükséges. A második fontos elem, hogy a hélix modellekben megismert szereplők közül minél többet érdemes megszólítani, abban az esetben is, ha csak egy részterületnek, az oktatási-kutatási térnek a megújítása a cél. Nagyon meghatározó a nyitottság és az elérhetőség kérdése is, hiszen valódi tudásáramlásra csak úgy van esély, ha az információk, a kutatások eredményei mindenki számára elérhetőek. Végül az innovatív megközelítés következménye, hogy egyre több kérdés és lehetséges új kutatási irány születik, ami biztosítja, hogy továbbra is izgalmas téma a turizmus biztonságának megteremtése.

IRODALOM

- Carayannis, E. G. – Campbell, D. F. (2012):** Mode 3 knowledge production in quadruple helix.
- Carayannis, E. G. – Barth, T. D. - Campbell, D. F. (2012):** The Quintuple Helix innovation model: global warming as a challenge and driver for innovation. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*. 1:(1)
- Etzkowitz, H. – Leydesdorff, L. (2000):** The dynamics of Innovation: from National Systems and “Mode2 “to a Triple Helix of University- Industry- Government Relations. *Research Policy*. 29. pp. 109-123.
- Karl, M. – Schmude, J. (2017):** Understanding the role of risk (perception) in destination choice: A literature review and synthesis. *Tourism Review*. 65. 2. pp. 138-155.
- Lovelock, C.; Wirtz, J. (2011):** *Services Marketing. People, Technology, Strategy*. 7th Edition. Prentice Hall. USA.
- Mansfeld, Y.; Pizam, A. (2006):** *Tourism Security and Safety: From Theory to Practice*. In: Mansfeld, Y.; Pizam, A. (eds): *Tourism, Safety and Security*. pp. 139-141. Burlington MA.
- Michalkó G. (2002):** Magyarország turizmusának kriminálgeográfiája. *Belügyi Szemle: A Belügyminisztérium folyóirata* (1995-2006) 50:(10) pp. 68-85.

Michalkó G. (1996): A nemzetközi turizmus bűnözésföldrajzi aspektusai Budapesten. *Belügyi Szemle: A Belügyminisztérium folyóirata* (1995-2006) 34:(11) pp. 12-30.

Schumpeter, J. A. (1939): *The Theory of Economic Development*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Vargo, S. L.; Lusch, R. F. (2004): The Four Service Marketing Myths. Remnants of a Goods-Based, Manufacturing Model. *Journal of Service Research*. 6. 4. pp. 324-335.

World Tourism Organisation (2016): *UNWTO Tourism Highlights 2016 Edition*, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284418145>, Letöltve: 2018. február 10.

World Tourism Organisation (2017): *UNWTO Tourism Highlights 2017 Edition*, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419029>, Letöltve: 2018. február 15.

Yang, E.C.L.; Nair, V. (2014): Tourism at risk: A Review of Risk and Perceived Risk in Tourism. *Asia-pacific Journal of Innovations in Hospitality and Tourism*. 3. 2. pp. 239-259.